

Millî Teminat Andı

Siyaset, demokrasi.

Millî Teminat Andı, Demokrat Parti'nin (DP) 20-25 Haziran 1949 tarihleri arasında düzenlediği ve 6 gün süren İkinci Büyük Kongresi'nin son gününde oy birliği ile kabul ettiği, seçime hile karıştırılması, vatandaşın seçimle ilgili haklarının ihlal edilmesi durumunda nasıl hareket edileceğine dair iktidardaki Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) yönelik bir uyarısıdır.

7 Ocak 1946 tarihinde kurulmuş ve Türkiye'de çok partili hayatın yerleşmesinde önemli bir rolü bulunan DP, ülke genelinde teşkilatlanmasını tamamlama fırsatı bulamadan erken seçimlerle karşı karşıya kalmıştı. Belediye seçimlerini boykot etmiş ancak 21 Temmuz 1946 Milletvekili Genel Seçimine katılmıştı. *"Açık rey, gizli tasnif"* uygulaması başta olmak üzere propaganda ve seçim döneminde yaşanan çok sayıda usulsüzlük, baskı ve hileye rağmen Meclise girmeyi başarmıştı. Türk demokrasi tarihinin Cumhuriyet dönemine ait en şaibeli, en hileli olarak seçimi görülen bu seçimde yaşanan hukuksuzluklarla ilgili tartışmalar Meclis içinde ve dışında uzun süre devam etmişti. Cumhurbaşkanı seçilen İsmet İnönü yemin etmek için TBMM'ye geldiğinde DP milletvekilleri ayağa kalkmayarak ve alkışlamayarak tepkilerini göstermişlerdi. Ayrıca pek çok şehirde geniş katılımlı protesto gösterileri ve mitingler düzenlenmişti.

İktidardaki CHP ve ana muhalefet partisi DP arasındaki ilişki de zaman zaman yumuşamalar yaşansa da genelde karşılıklı suçlamalar ve tartışmalarla sürmüştü. DP ilk kongresini 7-11 Ocak 1949 tarihleri arasında gerçekleştirmiş, kongrede anayasa ve demokrasiye aykırı kanunların kaldırılması, seçim güvenliğinin sağlanması, parti başkanlığı ile cumhurbaşkanlığı yetkilerinin aynı kişide toplanmaması gibi talepleri içeren ve *"Hürriyet Misak-ı"* olarak adlandırılan bir rapor kabul edilmişti. DP bu taleplerin yerine getirilmesini istemiş aksi halde iktidarı sine-i millete dönmekle tehdit etmişti. Bu talepleri bir ihtilal çağrısı olarak gören CHP rapora tepki göstermiş ve *"Hürriyeti Baltalama Misakı"* olarak adlandırmıştı. Partinin ikinci kongresi 20 Haziran 1949 tarihinde Ankara Sergi Salonu'nda 1700 delegenin katılımı ile başlamıştır. Kongrenin toplanma amacı geçmişin muhasebesini yapmak, geleceğe dair politikalar tespit etmek ve parti içi muhalefetin etkinliğini kırmaktır. Kongrenin başlamasının hemen ardından bazı delegeler tarafından seçimlerde yolsuzlukların ve hilelerin önüne geçebilmek amacıyla *"hür milli teminat ahitnamesi"* teklif edileceğine dair haberler yayılmıştır.

Kongre'nin ilk günü ikinci oturumunda DP Genel Başkanı Celal Bayar, Genel İdare Kurulu tarafından hazırlanan raporu okumuştur. CHP'nin 12 Temmuz Beyannamesi ile vaat ettiği birçok hususu yerine getirmediğini ve henüz ülkede tam olarak demokratik bir siyasal yaşamın özgürce yaşanabileceği seviyeye ulaşamadığını belirtmiştir. Raporun son bölümünde ise delegelere Millî Teminat Misakı'nın temel düşüncesini oluşturacak; *"Antidemokratik kanunlar değiştirilmez, seçim kanunu emniyet verecek ve adli teminat ihtiva eder bir şekilde konmaz, az veya çok farklarla 21 Temmuz metotlarının önümüzdeki umumi seçimlerde de tatbikine kalkışılacak olursa vaziyet ne olacaktır"* şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Kongrede düşüncelerini dile getirmek isteyen delegelere söz hakkı verilmiştir. Balıkesir delegesi Sıtkı Yırcalı sadece raporun son bölümüne değinerek; *"Bu suçlar işlendiği takdirde, milletin müşterek takibatına uğramak suretiyle seçim hürriyeti teminat altına alınacaktır. Ana davalar komisyonuna bu hususta bir karara varmasını vazife olarak vermediği teklif ediyorum"* sözleriyle delegelere *"Millî Teminat Andı"*nın hazırlanmasını önermiştir.

İzmir delegesi Mehmet Erçetin; *"Bir milletin oyu, namusudur. Reylere tecavüz edenlere, ırz ve namusumuza tecavüz edenlerle aynı işlemi yapacağız"* demiştir. İstanbul delegesi Ali Çetin *"Karşımızda 10 yıllık bir inhitat devrinin hesabını vermek mecburiyetinde olan bir Devlet Başkanı ve onun vasıtaları vardır. Mücadele ediyoruz ve edeceğiz. Biz Birleşmiş Milletler Anayasasını imzalamış bir milletiz. Birleşmiş Milletler Anayasası insan hakları beyannamesinin 13 üncü maddesi milletlere zulme karşı isyan hakkı vermiştir"* şeklindeki sözleri yoğun alkış almıştır. Kâzım Yurdakul ise 12 Temmuz Beyannamesi metnini yakmayı, bu beyannamenin artık sembolik olarak DP için mevcut olmadığını açıklamayı önermiştir.

İzmir delegesi Osman Kapani; *"Yirmi bir Temmuz Seçimlerinde cereyan eden maskaralıkları bir daha tekrar etmelerine müsaade etmeyeceğiz. Önümüzdeki seçimlerde hayatımızın pahasına da olsa hile yaptırmayacağız. Bir otobüs altında bir kedinin çiğnenmesi ile içi sızlayan bizler, rey sandıklarına uzanan elleri kıracağız. Önümüzdeki seçimlerde, hayatlar tehlikeye girmeden hile yapılamayacaktır. Hilebazların boynuna bir numaralı vatan haini levhasını asıp, köy köy, kasaba kasaba dolaştıracacağız. Biz ihtilal metotlarına asla müracaat etmedik, etmeyeceğiz. Kardeş kanına susamış değiliz. Sadece sandık başlarında hainlere karşı meşru müdafaa hakkımızı kullanacağız"* diyerek adeta iktidar partisine meydan okumuştur.

Delegelerin CHP iktidarının uygulamalarına duyduğu kızgınlık ve öfkenin yoğun hissedildiği kongrede son gün, ilk kongrede kabul edilen *"Hürriyet Misakı"*na benzer bir metin gündeme gelmiştir. Ana Davalar Komisyonu tarafından hazırlanan *"Milli Teminat Andı"* olarak adlandırılan ve İstanbul Delegesi Doktor Mükerrern Sarol tarafından bir rapor okunmuştur.

"Kongremize sunulan Genel İdare Kurulu raporunun 'antidemokratik kanunlar değiştirilmez, seçim kanunu emniyet verecek ve adli teminatı eden bir şekle konmaz, az veya çok farklarla 21 Temmuz metodlarının önümüzdeki umumi seçimlerde de tatbikine kalkışılacak olursa, ne olacaktır?' suallerini inceleyen komisyonumuz; Birinci Büyük Kongre'de tesbit edilen Hürriyet Misakı ruhuna sadık kalarak, aşağıdaki hususları yüksek kongrenin tasvibine arz eder.

1)Seçim kânununun ve seçimlerle alâkalı hükümlerin vaazından maksat, millet iradesinin serbestçe tecellisini teminden ibarettir. Mevzu kanunlara ve müesseseler nizamına aykırı hareket, kuvvet darbesi, millet ve vatandaş haklarının ihlâli neticesine varacağından buna meydan verilmemek üzere, memleket için büyük zarar ve tehlikeleri mucip olacak bu hale müsaade edilmemesi, bu mevzuda haklarına tecavüz olunan bütün vatandaşların meşru müdafaa hallerinde kalmaları, haklarını anayasa ve Türk Ceza Kanunu'nun müeyyidelerine dayanarak hareket etmeleri, kaçınılmaz bir zaruret olacaktır. Bu hususların rey sahibi bütün partilere ve Türk umumi efkârına bildirilmesi, ayrıca hükûmetin ve vazifelilerin keyfiyetten haberdar edilmelerinin temini zaruri görülmüştür.

2) Ancak, tek-parti zihniyetinin ve (Cumhuriyet) Halk Partisi iktidarının, kânunların ihlâli bahasına da olsa, devamını kararlaştırmış olanlar, kongremizin bu kararı almış olmasını ihtilâle teşvik mahiyetinde tefsir etmeye kalkışabilir.

Halbuki, ihtilâl, mevcut ve müesses ictimai nizamın cebren değiştirilmesine matuf bir hareket olup, yukarıda tavsif edilen hareketler, ihtilâl tabirinin tamamı ile şümulü dışında, meşru hakların ve meşruiyetin müdafası mahiyetindedir. Bu itibarla vatandaş siyasi hak ve hürriyetlerinin kullanılmasına ve milli hakimiyet esaslarının tahakkukuna herhangi bir surette engel olacak kanun dışı hareketlerden tevakkü olunması lüzumunu memleketin en yüksek menfaatleri hesabına belirlemek isteriz. Aksi yolda harekete teşebbüs edenlerin ise, milli vicdanın ifadesi olan millet husumetine maruz kalmak gibi ağır ve tarihi bir mesuliyete mahkum olacakları muhakkaktır"

Raporun okunmasının ardından yapılan müzakereler de söz alan delegeler özellikle genel seçimlerin 1950 yılından önce yapılmamasını ve seçim günü sandık başlarında parti görevlilerinin dikkatli olmalarını, herhangi bir hileye fırsat vermemelerini istemişlerdir. Müzakerelerin ardında delegelerin oyuna sunulan rapor oybirliği ile kabul edilmiştir.

Raporun (Milli Teminat Andı) kabul edilme amacının seçim kanununun yeniden düzenlenmesi ve millet iradesinin demokratik usuller içinde özgürce gerçekleşmesi; gerekçesi ise CHP'nin tek parti zihniyetini devam ettirmesini engellemek olduğu ifade edilmiştir. Bildirinin CHP tarafından ihtilal olarak görülebileceği ancak ihtilalin nizamın zorla değiştirilmesi anlamına geldiği oysa DP'nin sadece meşru hakların korunması ve kullanılması amacıyla olduğu vurgulanmıştır. Bu hak ve özgürlüklerin kullanılmasına ve milli iradenin hakimiyetine engel olunması durumunda buna engel olanların milletin husumetine maruz kalacakları ifade edilmiştir. Dolayısıyla DP, kongrede onayladığı "*Milli Teminat Andı*" başlıklı belge ile yaklaşan seçimlerde sert bir muhalefet anlayışıyla hareket edeceğini ortaya koymuştur.

Rapor DP'liler tarafından "*Milli Teminat Misakı (Ulusal Güvence Andı)*" olarak da adlandırılırken, son cümlesinde yer alan "*millet husumeti*" ifadesi ise raporun CHP iktidarı tarafından "*Milli Husumet Andı*" ya da "*Milli Husumet Misakı (Ulusal Düşmanlık Andı)*" şeklinde nitelendirilmesine neden olmuştur. Bu bildiri "*milletin arasına düşmanlık duyguları saçma*", kanunlardan sapma ve ihtilal çağrısı olarak görülmüş, halkı yasalara karşı isyana teşvik ettiği, şiddet ve terörle bir diktatörlük kurma hazırlığı olduğu ileri sürülmüş, demokrasi ve kanun hakimiyetinin korunması amacıyla tüm tedbirlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bazı partililer bildiri dolayısıyla DP'nin kapatılması gerektiğini savunmuş ancak Başbakan Şemseddin Günaltay ve CHP Genel Başkan Vekili Hilmi Uran'ın karşı çıkması üzerine bu düşünceden vazgeçilmiştir. Ancak CHP tarafından 27 Haziran 1949'da karşı bir bildiri yayımlanmıştır. Bildiride DP'nin yayınladığı andın bir hukuk ve nizam devleti ile bağdaşmadığı, ülkeyi kaosa sürükleyebileceği, hatta devletin yıkılmasına yol açabileceği ileri sürülmüş ve bu düşünceden vazgeçilmesi istenmiştir. CHP'nin herhangi bir şüpheye yer bırakmayacak bir seçim kanunu hazırlama noktasında kararlı olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Türkiye'de demokrasinin yerleşmesi ve güçlenmesi için vatandaşların üzerinde korku ve şiddet baskısının kurulmasına, kardeş kavgasına yol açabilecek, ülkede huzur bozabilecek hareketlere, bir diktatörlük rejimine yönelik faaliyetlere karşı hükümetin her türlü araç ve politikaya karşı koyacağı vurgulanmıştır. Başbakanlıktan yapılan açıklamada da DP tarafından yayınlanan bildiriye tepki gösterilmiş, hukuk ve nizam devletiyle bağdaşmadığı, devlet görevlilerini tehdit, seçmenleri ise baskı ve korku altına almaya yönelik olduğu ileri sürülmüştür.

Gelen tepkilere karşı DP Genel Başkanı Celal Bayar yaptığı açıklamada raporun Türkiye'de tek parti zihniyetinin sürdürülmeye çalışıldığı ve 21 Temmuz 1946'daki seçimde uygulanan metotların tatbik edilmek istendiği takdirde hasıl olacak vaziyeti bir kez daha hatırlatarak iktidarı yanlış yoldan geri döndürmeye yönelik olduğunu savunmuştur.

Milli Teminat Andı'nın hemen sonrasında iktidar partisi CHP, 1950 seçimleri öncesinde demokrasi açısından önemli bazı girişimlerde bulunmuştur. Seçim kanununda değişiklik yapmış ve 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi, 16 Şubat 1950 tarih ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçim Kanunu'na göre yapılmıştır. Yeni düzenlemeyle "*açık oy gizli tasnif*" yerine "*gizli oy, açık tasnif*" usulünü getirilmiş, Yargıtay ve Danıştay üyelerinden oluşan bir Yüksek Seçim Kurulu oluşturularak seçimler adli teminat altına alınmıştır. Ayrıca muhalefetin radyodan yararlanılmasına izin verilmiş ve İstiklal Mahkemeleri kaldırılmıştır.

Recep BÜYÜKTOLU

KAYNAKÇA

Sürelî Yayınlar

- “Bayar hükümetin beyannamesini cevaplandırdı”, **Son Posta**, 29 Haziran 1949.
- “Büyük kongrenin ikinci günü çok hararetle oldu”, **Son Posta**, 22 Haziran 1949.
- “Büyük Kongre dün toplandı”, **Zafer**, 21 Haziran 1949.
- “Büyük Kongre Dün Sona Erdi”, **Zafer**, 26 Haziran 1949.
- “C.H.P. Hükümetle aynı görüştedir”, **Ulus**, 29 Haziran 1949.
- “D.P. Kongresinde dikkate değer bir tenkid yapıldı”, **Ulus**, 22 Haziran 1949.
- “D. P. Kongresinde iktidar partisine şiddetli hücumlar yapıldı”, **Akşam**, 23 Haziran 1949.
- “D. P. Kongresinde son cevherler”, **Ulus**, 27 Haziran 1949.
- “D. Partinin milli husumet beyannamesi”, **Akşam**, 27 Haziran 1949.
- “D. Parti Kongresinin İkinci Günü”, **Hürriyet**, 22 Haziran 1949.
- “Dün konuşan hatiplerin sözleri plâğa alındı”, **Akşam**, 22 Haziran 1949.
- “Demokrasi düşmanlarını tel’in”, **Zafer**, 22 Haziran 1949.
- “Demokrat Parti kongresi gün geçtikçe hararetleniyor”, **Son Posta**, 23 Haziran 1949.
- “Demokrat Parti Kongresi bu akşam toplandı”, **Akşam**, 21 Haziran 1949.
- “İçişleri Bakanı diyor ki: Hükümetin D.P.ye verecek yeni bir cevabı yoktur”, **Ulus**, 1 Temmuz 1949.
- “İhtilal Partisi mi?”, **Ulus**, 26 Haziran 1949.
- “Memlekette bir huzursuzluk havası yaratma tertiplerine cevap”, **Ulus**, 28 Haziran 1949.
- MENTEŞEOĞLU, Feridun Osman, “Millî Husumet, irticai”, **Ulus**, 29 Haziran 1949.
- “Millî Husumet”, **Hürriyet**, 28 Haziran 1949.
- “İktidarla mücadelemiz normal parti mücadelesi değil, hürriyet mücadelesidir”, **Son Posta**, 21 Haziran 1949.
- “Seçimleri ifsat edenler ‘millet husumetine’ maruz kalacaklardır”, **Zafer**, 26 Haziran 1949.
- “21 Temmuz faciası hortlayamaz”, **Zafer**, 23 Haziran 1949.

Araştırma Eserler

- ALACI, Beral, **Demokrat Parti Kongreleri, Bildirileri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2006.
- ALBAYRAK, Mustafa, **Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)**, Ankara, 2004.
- FERSOY, Orhan Cemal, **Bir Devre Adını Veren Başbakan- Adnan Menderes**, Hun Yayınları, İstanbul, 1978.

GOLOĞLU, Mahmut, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi IV- Demokrasiye Geçiş**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2009.

KAAN, Oğuz, "Demokrat Partinin İkinci Kongresinde Kabul Edilen 'Milli Teminat Andı'nın İktidar-Muhalefet İlişkilerine Etkisi", **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 37, Nisan 2021, ss. 507-539.

KARATAŞ, İbrahim, "Milli Teminat Andı ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün 30 Temmuz-22 Ağustos 1949 Tarihli Ege Gezisi", **Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 10 Sayı: 31, Haziran 2022, ss. 58 - 91.

KARPAT, Kemal, **Türkiye Demokrasi Tarihi**, Timaş Yayınları, İstanbul, 2015,

Sarol, Mükerrrem, **Bilinmeyen Menderes**, İnkılap Yayınları, İstanbul, 2014.

YÜCEL, Serhan, **Demokrat Parti**, Ülke Kitapları, İstanbul, 2001.

23/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/milli-teminat-andi/?pdf=6445> adresinden erişilmiştir